

Motion till riksdagen 2018/19:3120

av Aron Emilsson m.fl. (SD)

med anledning av skr. 2018/19:122 Det kyrkliga kulturarvet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör redovisa skälen till statens ambitionssänkning vad gäller det kyrkliga kulturarvet enligt vad som anförs i motionen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge en förklaring till att den kyrkoantikvariska ersättningen inte räknats upp sedan 2010 och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen tydligare ska beskriva skyddssituationen för avyttrade kyrkor och hur detta skydd kan stärkas och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med en tydligare redogörelse för vad syftet med den kyrkoantikvariska ersättningen ska vara och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Svenska kyrkan självständigt och fritt bör ha rätt att bedöma vilken verksamhet som kan och bör äga rum i kyrkorummet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen tydligare ska redovisa tillståndet för det immateriella kristna kulturarvet och tillkännager detta för regeringen.

Inledning

Sveriges kyrkliga kulturarv är landets största sammanhållna kulturarv – en gemensam tillgång och ett gemensamt ansvar att vårda och förvalta från tidigare generationer till nästkommande. Arvet och miljöerna uppskattas av såväl troende som icke-troende, närboende och turister. Sedan den svenska staten och Svenska kyrkan skildes åt år 2000 finns det ett avtal om att staten sörjer för att tillskjuta resurser för vården och bevarandet

av det kyrkliga kulturarvet, medan kyrkan förvaltar, vårdar och underhåller dessa miljöer som på en och samma gång är levande tjänsterum med levande verksamhet och museala miljöer med mycket höga konst- och kulturhistoriska värden. Inför relationsförändringen mellan stat och kyrka uttalades att denna förändring inte borde leda till försämrade förutsättningar för vård och underhåll av de kulturhistoriska värdena inom kyrkan, samt att det inte är rimligt att den totala kostnaden för detta allmänintresse åligger endast medlemmar av Svenska kyrkan. Överenskommelsen, vilken gäller tills vidare, ålägger också Svenska kyrkan att se till att de kyrkliga kulturminnena är tillgängliga i minst samma utsträckning som vid relationsförändringen. Givet utvecklingen av en nominell minskning av den kyrkoantikvariska ersättningen och strukturförändringar och medlemsminskningar inom Svenska kyrkan finns det goda skäl att åter ta ett helhetsgrepp om frågan och säkra vård och förvaltning av det kyrkliga kulturarvet för framtiden. Det är hög tid för insatser och åtgärder.

Svenska kyrkan är med en majoritet av landets medborgare vad man kan kalla Sveriges folkkyrka – inte längre statskyrka, men i särklass det största trossamfundet, en av de största organisationerna i det svenska civilsamhället och en mycket stor arbetsgivare. Kyrkan är dessutom vad man kan kalla Sveriges största kulturhus utifrån att man både förvaltar landets största sammanhängande kulturarv och i kyrkorumen erbjuder en rik och levande musik- och körtradition som synliggör det immateriella kulturarvet. Svenska kyrkan är i många avseenden och såväl bokstavligt som bildligt talat en kyrka mitt i byn – i sin fysiska form såväl som i vår mentalitet. I århundraden har kyrkan i såväl glädje som sorg varit en omistlig del av det svenska folkets liv och är så än i dag.

Från vaggan till graven finns hon där, kyrkan.

Den kyrkan, den vi känner och förväntar oss ska finnas där i den form vi känner igen, relevant i sin samtid, men vaksam över sina värden och sin värdighet, den kyrkan kan inte tas för given. Det är därför vi engagerar oss. För dessa värden och fler. På socialkonservativ grund med förvaltarskap i åtanke, för nästa generation och därpå följande.

Svenska kyrkan är också unik på många sätt, den svenska nationen och svenska naturen har format vår kyrka just efter oss själva och vår miljö, utöver den internationella kristenheten. Vår miljö, kultur och vårt levnadsätt har gett den särdrag i förhållande till andra kyrkor och samfund. Liturgin i Svenska kyrkan skiljer sig ifrån de flesta andra kyrkors även på andra sätt än att gudstjänsterna hålls på just det svenska språket. Detta är en följd av att vår reformation var relativt ”mild”. Det sistnämnda har också haft en inverkan på kristna seder såsom bevarandet av namnsdagar, prästernas klädsel, klockringningsseder och kyrkorummens utsmyckning. Dessa unika inslag som präglar hela vår kyrka faller i mångt och mycket inom ramen för vad den kyrkoantikvariska ersättningen ska trygga.

Utifrån en socialkonservativ förvaltarskapstanke vill vi se reformer för att trygga, förvalta och förmedla en i grunden central och god samhällsinstitution som Svenska kyrkan är i hela landet, från norr till söder och öst till väst.

Det svenska samhället och Svenska kyrkan har de senaste tvåhundra åren och inte minst de senaste decennierna genomgått stora omvandlingar med få motstycken i historien. Sedan det lutherska enhetssamhällets dominans och kyrkans roll i välfärds-, bildnings- och folkbokföringsfrågor brutits upp och ersatts med dagens kommunala ansvar, till den historiska separationen med staten år 2000. Kyrkans organisation och verksamhet har förändrats, såväl det lagstadgade ansvaret som kyrkans egen struktur.

Församlingar har slagits samman och organisationen centraliserats. Gemenskaper och lokala sammanhang har luckrats upp och blivit alltmer flytande och föränderliga. Den naturliga folkliga förankringen är inte längre naturlig, utan kyrkans värld är alltmer obekant för allt fler.

Samtidigt är situationen kontrastrisk. Svenska kyrkan har en särställning och är inte ett trossamfund bland andra. En majoritet av landets medborgare är ännu medlemmar, och man kan tala om en folkkyrka, även om begreppet statskyrka lever kvar i mångas medvetande. Svenska kyrkan är reglerad i lag och ålagd att vara ett evangeliskt-lutherskt samfund, demokratiskt uppbyggd och bedriva en rikstäckande verksamhet. Enligt successionsordningen ska Sveriges statschef tillhöra Svenska kyrkan, vilket ytterligare stärker kyrkans band till det officiella Sverige och vice versa.

Mot bakgrund av ovanstående menar vi att en röst för socialkonservativ omsorg är viktigare än någonsin, och det blir uppenbart inte minst med regeringens nu föreliggande skrivelse om det kyrkliga kulturarvet. Stor hänsyn och respekt bör visas för kyrkans egenart, medarbetare och rika kulturarv. Sverigedemokraterna som socialkonservativ röst värnar denna hänsyn. Sverigedemokraterna betraktar Svenska kyrkans förvaltning och utveckling som en angelägenhet för alla svenskar. Troende såväl som icke-troende. I århundraden har kyrkan i livets alla skeden och i såväl glädje som sorg varit en omistlig del av det svenska folkets liv. Svenska kyrkan och kristendomen är ouplösligt sammanflätade med vårt lands kultur och historia. Genom den betydelse som Svenska kyrkan haft i forlandet av vår svenska identitet och den betydelse den fortfarande har för människors trosliv och för förvaltandet av vårt gemensamma kulturarv, som upprätthållare av vårt lands kristna värdegrund, som opinionsbildare, som arbetsgivare och som social och ekonomisk kraft, kan och bör den inte jämföras med något annat religiöst samfund i vårt land.

Svenska kyrkans roll som kulturbärare

Svenska kyrkans, den svenska nationens och den svenska statens historia är intimt sammanflätade. Under århundraden har man ömsesidigt influerat varandra. Kyrkan har å ena sidan gjort svenskarna till en del av en internationell kristenhet och en europeisk kulturgemenskap och haft en enorm inverkan på nationens liv på skilda sätt. Å andra sidan har den svenska nationen, den svenska allmogen och den svenska naturen också inverkat på Svenska kyrkan, vilket resulterat i unika särdrag i förhållande till andra kyrkor och gjort den just svensk.

Utformningen av kyrkor, klockstaplar och gravplatser har särdrag som nästan bara kan hittas i Sverige. Kyrkomusiken och folkmusiken har haft en ömsesidig påverkan på varandra.

De kristna högtiderna och traditionerna ser annorlunda ut i Sverige än i de flesta andra länder, t.ex. är den kristna julen längre, och kyrkans inblandning i traditioner som lucia, valborg m.fl. är speciell. I vissa fall har man tagit över förkristna nordiska högtider och fyllt dem med ett kristet innehåll. Dessa perspektiv jämte det faktum att miljontals svenskar genom århundradenas lopp gråtit, skrattat, förfärats, hoppats, döpt sina barn, konfirmerat sig, gift sig och begravt sina kära inom kyrkans famn gör Svenska kyrkan till just svensk.

Kristendomen är nära sammanvävd med den svenska kulturen och identiteten. Kyrkan och det kyrkliga kulturarvet är en del av vår nationella kulturkanon och därmed

också en pedagogisk resurs. Skolans uppdrag är att förmedla kunskap om vårt gemensamma kulturarv och seder och bruk, och här finns potential till ökat utbyte.

Den kyrkoantikvariska ersättningen

Kyrkans roll som kulturvårdare kräver att så många gamla bygdekyrkor som möjligt kan bevaras som just kyrkor. Den kyrkoantikvariska ersättningen har på grund av utebliven uppräkningslegat still och i praktiken minskat sedan 2010, och Sverigedemokraterna har länge påtalat behovet av ett ökat anslag. I skrivelsen konstateras också att ansökningsstrycket är dubbelt så högt som tilldelade medel, vilket tyder på att behovet av ett uppräknat och därtill höjt anslag är både behovsprövat och motiverat. Om detta tiger regeringen still. Kulturarvsbrottslighet i form av vandalisering och stölder av ovärderliga kulturföremål utgör ett hot mot vår kultur och våra gemensamma minnen. Det är en allvarlig utmaning där Svenska kyrkan måste bedriva såväl ett förebyggande arbete som löpande översyn av rutiner och åtgärder, t.ex. genom intensifierade utbildningsinsatser, förbättrad samverkan med tullen och andra myndigheter samt förbättrat stöldskydd.

Regeringen uttrycker i skrivelsen att staten även i fortsättningen bör ta ett ansvar för det kyrkliga kulturarvet. Samtidigt beskriver regeringen ett söktryck som tyder på att de anslagna resurserna är otillräckliga och att anslaget för den kyrkoantikvariska ersättningen legat på samma nivå sedan 2010. Den situation regeringen beskriver kräver att regeringen anger en åtgärdsplan för att regeringen ska framstå som trovärdig vad gäller att staten ska ta sitt ansvar för det kristna kulturarvet. Att regeringen låter sin del av den ekonomiska bördan för vården av det kyrkliga kulturarvet sänkas genom de uteblivna uppräkningsarna, samtidigt som kyrkan med ett vikande medlemsantal får bidra med allt mer, innebär en sänkt ambitionsnivå vad gäller ansvaret för det kristna kulturarvet. Om det är regeringens avsikt att försumma sitt ansvar bör det anges i skrivelsen, i annat fall bör regeringen presentera en åtgärdsplan för hur staten åter ska leva upp till sina åtaganden och sin del av ansvaret för det kyrkliga kulturarvet.

Strategi för kyrkor som tas ur bruk

Regeringen beskriver i skrivelsen hur länsstyrelserna tenderar att bli mer tillåtande till ändringar när kyrkor tas ur bruk och den kyrkliga användningen upphör. I en tid av sjunkande medlemsantal i Svenska kyrkan och ett sjunkande engagemang från staten finns det en ökande risk för att kyrkor långsiktigt avyttras. Det understryker vikten av dels förebyggande åtgärder mot att kyrkor tas ur bruk, dels behovet av att en gemensam nationell strategi tas fram för att skydda kulturvärdena i avyttrade kyrkor. Om regeringen menar allvar med att det kyrkliga kulturarvet är en angelägenhet för alla i Sverige bör den uttrycka en vilja att vidta åtgärder för att skydda det kyrkliga kulturarvet utifrån kyrkans roll i svensk kultur och Sveriges historia.

Användning och verksamhet i kyrkorummen

Regeringen bör även redogöra för den förändrade utgångspunkten för den kyrkoantikvariska ersättningen. Den dåvarande regeringen uttalade 2010 att utgångspunkten för den framtida ersättningen borde vara att Svenska kyrkan inom ramen för gällande

bestämmelser ges ökade möjligheter att disponera över de kyrkliga kulturminnena i enlighet med församlingarnas behov. Vi ser tendenser till att den rödgröna regeringen i aktuell skrivelse har tydliga uppfattningar om kyrkorummens användning, vilket står i konflikt med både armlängds avstånd och kyrkans självbestämmanderätt över sitt fastighetsbestånd och sina pastorala överväganden.

Det är viktigt och riktigt att kyrkan är en stark och närvarande aktör i lokalsamhället där många arrangemang och samarbeten med det omkringliggande civilsamhället och det offentliga kan rymmas. Så är fallet även i dag. Samtidigt är det viktigt att beakta att kyrkan är en vigd religiös byggnad där stor hänsyn ska tas till kristen tro och tradition. Svenska kyrkan pekar själva på att kyrkorummen är levande kulturarv och har ett tilltal som stämmer till högtidlighet och allvar. Därför finns anledning till oro utifrån regeringens resonemang om användning av kyrkorummet. Regeringen bör hålla ett tydligt avstånd till Svenska kyrkans självbestämmanderätt avseende användning och verksamhet. Frågan ska heller inte vara föremål för diskussion i samband med den kyrkoantikvariska ersättningen. Många kyrkor är redan i dag öppna för andra aktörer i det civila samhället. Det sker på församlingarnas villkor, och det är viktigt att ta hänsyn till att det finns vissa verksamheter som det inte är rimligt att förvänta sig att församlingarna ska samtycka till att de hålls i kyrkans lokaler. Det kan t.ex. gälla sammankomster för olika politiska eller religiösa uppfattningar än kyrkans egna. Som en religiös byggnad finns det en religiös kärna i kyrkorummen som man varken kan eller bör bortse ifrån. Regeringen bör uppvisa en tydligare förståelse och respekt för detta. Vår uppfattning är att Svenska kyrkan fritt och självständigt äger rätt att avgöra vilka verksamheter och arrangemang som kan rymmas i kyrkorummet och att regeringen bör undvika att så tydligt som man nu gör initiera alternativa verksamheter i kyrkans lokaler.

Det immateriella kyrkliga kulturarvet

Det fysiska kulturarvet är en skatt som är mycket viktig att vårda och värna, vilket regeringen och övriga riksdagspartier, åtminstone i ord, tycks vara ense med oss om. Däremot tycks regeringen inte uppmärksamma eller uppskatta det immateriella kyrkliga kulturarvet i samma mån. Regeringen bör tydligare redovisa tillståndet för det immateriella kristna kulturarvet och se det som en självklar del i vården av det kyrkliga kulturarvet.

Aron Emilsson (SD)

Jonas Andersson i Linköping (SD)

Angelika Bengtsson (SD)

Cassandra Sundin (SD)